

Ansökan av projektmedel inom Digital humanvetenskap (DHV)

2017-05-12

Huvudsökande:

Michael Westerlund, Fil dr, Institutionen för mediastudier (IMS), Enheten för journalistik, medier och kommunikation (JMK), Stockholms universitet
 michael.westerlund@ims.su.se

Projektnamn:

Digitala verktyg för suicidprevention: En studie av Självordsupplysningens/Självordslinjens chattkanal

Bakgrund och tidigare erfarenheter:

Självordslinjen, som drivs av organisation MIND (f.d. Föreningen för psykisk hälsa), är Sveriges första hjälplinje som är särskilt riktad till suicidala individer och som erbjuder samtalsstöd dygnet runt. Hjälplinjen erbjuder anonyma stödsamtal via internetbaserad chatt, e-post och telefon. Samtalen genomförs av internt utbildade volontärer. Hjälplinjen startade sin verksamhet under 2015 och genomförde under detta år 12 800 stödjande chattsamtal, 5872 telefonsamtal samt mottog och besvarade 3679 e-post. Hjälperksamheten startades dock initialt redan under hösten 2012 under namnet Självordsupplysningen, då enbart via chattsamtal och på vardagkvällar mellan 19–22. Redan under det första året genomfördes 2848 chattsamtal av omkring 40 volontärer. Dessa anonyma digitala samtal mellan stödjande volontärer och suicidnära människor utgör ett unikt och ej tidigare utforskat material.

Innan Självordsupplysningen startade i september 2012 var jag som forskare inom fältet involverad i den rådgivande referensgrupp som var med i planeringen av hur denna digitala chattjänst skulle utarbetas och organiseras. Jag har även efter starten löpande deltagit i denna referensgrupps arbete. Jag har därigenom relativt stor kännedom om verksamheten och det material som genererats genom åren. Jag har från MIND:s ledning fått tillstånd att ta del av det samlade anonymiserade materialet för analys (vilket ligger till grund för kommande etisk prövning av studien).

Jag har för närvarande medel från forskningsprogrammet *Existential Terrains: Memory and Meaning in Cultures of Connectivity* som leds av docent och Wallenberg Academy fellow Amanda Lagerkvist och som finansieras av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och Marcus och Amalia Wallenbergs minnesfond. Inom programmet studerar jag främst hur den digitala kommunikationen på internet på ett sätt radikalt sätt förändrat möjligheterna för människor att hantera och kommunicera olika typer av sorg och sörjande, främst genom den ökande tillgången till andra människors erfarenheter och möjligheten att kunna kommunicera i princip dygnet runt. I mitt delprojekt *Speaking the unspeakable: digital publicness of bereavement* undersöker jag hur djupt mänskliga och existentiella erfarenheter av sorg och förlust efter nära anhörigas död genom självmord kommuniceras på digitala forum på internet. En central fråga är hur deltagarna i dessa gränssituationer uttrycker och hanterar förlusten av mening, men också möjligheterna att i möten med andra på de digitala mötesplatserna återupprätta mening, förståelse och gemenskap samt vilka typer av digitalt baserad hjälp och stöd de efterlevande söker efter i sitt sorgearbete och hur de värderar dessa resurser. Förutom att jag presenterat

resultat från denna studie på tre internationella forskningskonferenser är en första forskningsartikel sammanställd och inskickad till en internationell vetenskaplig tidskrift.

Jag har tidigare ägnat en stor del av min forskning till att studera olika former av självmordskommunikation på digitala plattformar och publicerat ett antal internationella artiklar i ämnet. Jag är även affilierad forskare vid Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP), Karolinska institutet.

Målsättning och förväntade resultat:

Den primära målsättningen är att genomföra en pilotstudie av en begränsad del av Självmordsupplysningens/Självmordslinjens chatsamtal (med tillhörande samtalsprotokoll från volontärerna) som dels kan presenteras och publiceras för sig, dels kan ligga till grund för en större forskningsansökan ställd till externa bidragsgivare med syfte att genomföra mer omfattande analyser av Självmordsupplysningens/Självmordslinjens olika applikationer. Pilotstudien kommer att utgå från en induktiv kvalitativ ansats där de mest framträdande och meningsbärande temana i chatsamtalen systematiskt identifieras och definieras (t.ex. Bruhn Jensen 2002; Braun & Clarke 2006). Dessa teman utgår således från den meningsbärande förståelsen som skapas om självmord av de hjälpsökande och volontärerna själva i de digitala samtalen.

Vidare finns möjligheten att i en ytterligare fas använda de explorativa resultaten - i form av de teman och lingvistiska strukturer som förekommer i chatsamtalen - för att utveckla en maskinlärningsalgoritm vars syfte är att kunna identifiera suicidal kommunikation och graden av suicidrisk. Tidigare forskning har visat att sådana algoritmer kan vara mycket potenta verktyg vid suicidriskbedömning (t.ex. Pestian et al. 2010), vilket skulle kunna utgöra ett viktigt hjälpmedel för exempelvis volontärer i deras samtal med hjälpsökande.

Kortfattad beskrivning av hur projektet utvecklar DHV inom Stockholms universitet:

Studier av både digital självmordskommunikation och av webbaserade suicidhjälpelinjer har främst genomförts utifrån kvantitativa ansatser där utgångspunkten oftast varit på förhand givna hypoteser och antaganden om innebörden av självmord och självmordsbeteende. Denna studie har en annan ansats där de kvalitativa meningsbärande delarna som utgår från samtalen mellan de hjälpsökande och stödjarna undersöks. Detta kan tillföra viktig kunskap och alternativa perspektiv vad gäller förståelsen av digitala resursers suicidpreventiva potential, men också innebörden av självmord mer övergripande. Denna studie ingår också i min fortsatta medverkan inom forskningsprogrammet *Existential Terrains* där existentiella och fenomenologiska utgångspunkter vid studiet av människan och hennes livsvärldar i den digitala tidsåldern är centrala. Forskningsprogrammet är det första i sitt slag som tar ett brett grepp om digitaliseringen av samhället utifrån hur den påverkar grundvillkoren för att vara människa, i synnerhet i relation till död och förlust. Programmets fokus på existens skapar också möjligheter att förstå det digitalas roll i samhället bortom de traditionella gränserna mellan humaniora och samhällsvetenskap, vilket inte minst vår omfattande samverkan med det övriga samhället ger vid handen (et.ims.su.se). Detta arbete kommer att ytterligare stärkas i programmets förlängning, där forskningen om Självmordsupplysningen/Självmordslinjen kommer att utgöra en central nod i det kompetenscentrum som vi redan har skapat och avser att vidareutveckla.

Kortfattad projektbeskrivning:

Varje år tar drygt 1500 personer sina liv Sverige (Folkhälsomyndigheten, 2017). För män i den yngsta åldersgruppen 15–24 år är självmord den vanligaste dödsorsaken, för kvinnor den näst vanliga. Antalet registrerade självmordsförsök, de som leder till vårdinsatser, beräknas vara minst tio gånger högre än antalet självmord. Det stora antalet självmord och självmordsförsök medför ett stort existentiellt och psykiskt lidande för anhöriga och påverkar också samhället i stort i social och ekonomisk bemärkelse. Forskning och erfarenhet har visat att en stor andel av dessa självmord kan förhindras om de självmordsnära individerna kan identifieras och rätt insatser sätts in (Wasserman & Wasserman, 2009; McSwain et al., 2012).

För unga människor som överväger självmord är internet idag den primära kanalen för information och kommunikation (Mishara & Kerkhof, 2013). Individer som frekvent söker efter suicidrelaterat material på internet uppvisar en högre risk till självmordshandlingar än internetanvändare som inte aktivt söker efter sådant material. Det finns idag en uppenbar brist på internetbaserade webbresurser som kan hantera denna högriskgrupps behov av stöd och hjälp, där möjlighet till anonymitet och empatisk förståelse är central (Harris et al., 2009; Westerlund, 2013). Denna grupp av ensamma och socialt isolerade upplever också att autentisk och känslonära kommunikation är enklare att uppnå online än off-line (Niezen, 2013).

Suicidkommunikation är en central och karakteristisk del av suicidprocessen (Wasserman, 1986). Studier har sammantaget visat att mellan 60 och 80 procent av de som tar sina liv har kommunicerat detta till andra människor innan den faktiska självmordshandlingen (Owen et al., 2012). De flesta som befinner sig i en suicidprocess är också ambivalenta in i det sista över om de ska fullfölja sina självmordsplaner. I ett preventivt perspektiv ger denna typ av kommunikation och ambivalenta förhållningssätt betydelsefulla möjligheter att identifiera och fånga upp den självmordsnära och försöka förhindra självmordshandlingen.

Liksom suicidforskning i allmänhet, så domineras studier av självmordshjälplinjer av kvantitativt inriktade undersökningar (Mishara & Daigle, 2000; Mishara, et al., 2007; Mishara, et al., 2016). Denna typ av studier utgår i huvudsak från forskarnas bestämningar av kategorier och handlingar som anses relevanta för hur interaktionerna faller ut. Olika skalor som mäter de hjälpsökandes känslor och attityder till självmord, och avstämningar med de hjälpsökande i början och slutet av samtalen används som indikatorer på en positiv effekt (Mishara, 2007). Dock har studier om andra typer av sociala stigmat visat att forskares förutbestämda kategorier inte nödvändigtvis överensstämmer med hur deltagare/hjälpsökande uppfattar sin situation eller andras respons på sina handlingar (Iversen, 2012; Iversen 2014). Att istället utgå från de hjälpsökande själva kan bidra till en förståelse och utveckling av preventiva strategier som i högre grad tar till vara de hjälpsökandes erfarenheter och meningsskapande strategier.

Syfte

I sin inom fältet banbrytande bok *The Social Meanings of Suicide* pekar Jack D. Douglas (1967) på det nödvändiga i att ta hänsyn till den *inre betydelsen* av självmord om man ska undersöka och försöka förstå självmordsproblematiken. Självmordets orsaker och mening bör alltså inte enbart hänföras till sociala abstraktioner såsom anomi och egoism, utan även sökas i individernas *egna* definitioner av verkligheten, i deras egna tankar, motiv och föreställningar om handlingen. Ändå är fortfarande relativt lite känt om hur suicidala personer, i interaktion med andra, tolkar sin situation och orsakerna till att vilja dö eller fortsätta att leva. Det

huvudsakliga syftet med denna studie är således att undersöka hur självmordstankar, självmordsplaner och självmordshandlingar ges mening i en kontext där självmord diskuteras i ett vardagligt sammanhang: I interaktionen mellan hjälpsökande och volontärer på chattforumet Självmordsupplysningen/Självmordslinjen. Detta kan förhoppningsvis generera ny kunskap om på vilka sätt en specifik suicidpreventiv digital resurs kan ge stöd och vägledning till olika grupper hjälpsökande. Studien förväntas även att bidra med kunskap om hur individers självkommunikation delvis har förändrats i den digitala eran.

Genom studiens induktiva utgångspunkt kommer specifika frågeställningar utvecklas explorativt i analysen av samtalsmaterialet.

Metod och material

Materialet utgörs av ett (slumpmässigt) urval av 500 chattsamtal år 2013 och 500 samtal år 2016, samt lika många tillhörande utvärderingsformulär som ifylles av volontären efter varje samtal. Det sammanlagda materialet för pilotstudien består således av 1000 chattsamtal och lika många utvärderingsformulär. Genom att materialet samlas in för två olika år, med tre år emellan, går det att undersöka eventuella tidsrelaterade skillnader vad gäller de hjälpsökande och de teman som framträder.

Metoden för undersökningen är en induktiv kvalitativ analys med målet att identifiera återkommande och meningsbärande teman om självmord och dess orsaker i samtalsmaterialet (t.ex. Bruhn Jensen 2002; Braun & Clarke 2006). I analysen används det kvalitativa analysverktyget NVivo (v.11.3) för att systematiskt identifiera och sortera olika teman med utgångspunkt från uttryck, ordkombinationer, språkliga turtagningar etc.

Tidsplan:

Jag avser att genomföra ovan beskrivna pilotstudie på 50% av heltid under perioden 2018-01-01 – 2018-06-30. Under månad 1 (januari 2018) genomförs framtagning, urval och strukturering av chatt-materialet och volontärernas utvärderingsformulär, samt inmatning i analysverktyget NVivo. Under månad 2,3 och 4 (februari, mars, april) genomförs analyser av ovan nämnda material. Månad 5 och 6 (maj och juni) används för att sammanställa analyserna och skriva slutrapport. Under ovan nämnda period avsätts också tid för att skriva på en större forskningsansökan för externa medel.

Sökt belopp:

200 000 SEK (inklusive LKP)

Övriga kostnader:

Inga (0)

Motivering till sökta belopp/arbetsinsatser:

Enligt Tidsplan ovan avser jag att arbeta med pilotstudien under 6 månader (5,94 månader) på 50% av heltid, baserad på heltidslön 44 000 SEK/månad.

Institutionen för mediestudier

Intyg

Härmed intygas att FD Michael Westerlunds ansökan, "Digitala verktyg för suicidprevention: En studie av Självordsupplysningens/Självordslinjens chattkanal", stöds av institutionen.

Stockholm 10 maj

John Sundholm

Prefekt